

Katri Peuhkurinen

**”TAJUSIN KYLLÄ SITTEEN ETTEI SIINÄ OLE
MITÄÄN HÄVETTÄVÄÄ”**

Ruoka-apuun liittyvät tunteet internetin verkko-
keskusteluissa

TIIVISTELMÄ

Katri Peuhkurinen: "Tajusin kyllä sitten ettei siinä ole mitään hävettävää" : Ruoka-apuun liittyvät tunteet internetin verkkokeskusteluissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Joulukuu 2022

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena on tarkastella tunteita, joita ruoka-apua käsittelevissä verkkokeskusteluissa esiintyy. Ruoka-apu on jo pitkään ollut tunteita herättävä yhteiskunnallinen ilmiö. Monille ruoka-apuun turvautuminen on viimeinen keino selvitä arjesta, minkä vuoksi aihe herättää monenlaisia tunteita etenkin niissä, jotka joutuvat turvautumaan ruoka-apuun. Kuitenkin myös ihmiset, jotka eivät itse asioi ruoka-avussa, ilmaisevat tunteitaan ilmiöön liittyen internetin verkkokeskusteluissa. Tutkielman tutkimuskysymys on "millaisia tunteita ruoka-apua käsittelevissä verkkokeskusteluissa esiintyy?". Tutkielma tuo samalla esiin Suomessa vallitsevaa köyhyysongelmaa.

Tutkielman teoreettisena viitekehysenä on aiempi tunteita käsittelevä yhteiskunnallinen tutkimus, josta hyödynnetään etenkin tunteiden sosiologian teoriaa kehittäneitä Arlie R. Hochschildia, Thomas J. Scheffia sekä Theodore D. Kemperia. Tutkimusaineisto koostuu viidestä verkkokeskustelusta. Kaikkien viiden keskustelun aiheena on ruoka-apu joko laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla tai ruoka-apuun liittyvät henkilökohtaiset kokemukset. Keskustelut valittiin sillä perusteella, että niissä esiintyy tunnepuhetta. Aineistoa analysoidaan teoriaohjaavan sisällönanalyysin menetelmällä, jolla voi analysoida verkkokeskusteluita sekä tutkittavaa ilmiötä systemaattisesti.

Analyysiprosessin tuloksena on neljä kategoriaa, jotka ovat häpeä, empatia, ärtyneisyys ja kiitollisuus. Häpeän tunne linkittyy etenkin ruoka-avun hakemista pohtivien ajatuksiin ja tunteisiin. Empatia taas esiintyy aineistossa kannustavina kommentteina, joita leipäjonoon menemistä empiville osoitettiin. Ärtyneisyyttä kohdistettiin toisaalta ruoka-avun hakijoihin, mutta myös poliittisiin päättäjiin. Kiitollisuuden tunnetta ilmaisivat etenkin ruoka-avun vastaanottajat, jotka olivat tyytyväisiä saamaansa apuun.

Tutkielman tulokset ovat samankaltaisia kuin aiemmassa ruoka-avun ja tunteiden suhdetta käsitelleessä tutkimuksessa. Häpeän ja kiitollisuuden tunteet ovat merkittäviä aineistossa esiintyviä tunteita, mikä vahvistaa aiemman tutkimuksen tuloksia. Tuloksista on tulkittavissa yhteiskuntatieteissä esitetty ajatus siitä, että kulttuuri ja sen normit vaikuttavat yksilöiden tunnekokemuksiin.

Avainsanat: ruoka-apu, leipäjono, huono-osaisuus, tunteiden sosiologia

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Ruoka-apu yhteiskunnallisena ilmiönä	3
2.1 Ruoka-apu Suomessa	3
2.2 Aiempi ruoka-apua käsittelevä tutkimus	4
3 Tunteet tutkimuksen kohteena ja teoreettisena lähtökohtana	7
3.1 Tunne-käsitteen määrittely	7
3.2 Tunteiden yhteiskuntatieteellinen tutkimus	8
4 Tutkimusasetelma	12
4.1 Tutkimuskysymys	12
4.2 Verkkokeskustelut aineistona	12
4.3 Teoriaohjaava sisällönanalyysi	13
4.4 Tutkimusetiikka	14
5 Tulokset	15
5.1 Häpeä	15
5.2 Empatia	17
5.3 Ärtynisyys	19
5.4 Kiitollisuus	21
6 Johtopäätökset	24
Lähteet	28
Liite 1. Aineistona käytetyt verkkokeskustelut	30

1 Johdanto

Ruoka-apu, kansankielellä leipäjono, on tuttu näky monille niin suurissa kuin pienissä Suomen kaupungeissa. Jopa sadoista ihmisistä muodostuva jono kiemurtelee kerrostalojen välissä viikosta, kuukaudesta ja vuodesta toiseen. Ruoka-apuun turvautuminen on monille viimeinen selviytymiskeino, jos sosiaaliturva ei riitä kattamaan elämisestä aiheutuvia kuluja. Ruoka-apu nykyisessä muodossaan ei ole Suomessa uusi ilmiö. Se on ollut näkyvä osa suomalaista yhteiskuntaa jo 1990-luvun lamasta lähtien, ja olemassa jo aikaisemmin pienimuotoisempana. Leipäjonot perustettiin alun perin väliaikaiseksi avuksi, mutta ne jäivät kuitenkin pysyväksi osaksi yhteiskuntaamme laman loputtua. (Ohisalo, Laihiala & Saari 2015, 435.) Ruoka-apu on myös ajankohtainen ilmiö, sillä korona-aika sekä Ukrainan sota ovat lisänneet leipäjonon kävijöiden määrää (YLE 2022). Ruoka-apu on merkittävä tuki niille, joiden taloudellinen tilanne ei syystä tai toisesta ole hyvä. Monille ruoka-avun vastaanottaminen on pysyvä osa arkea, kun taas toisille satunnainen apu esimerkiksi elämäntilanteen muuttumisen takia. Suomea ylistetään usein maailmalla hyvinvoinnin tasosta sekä tasa-arvon toteutumisesta, mutta leipäjonossa jonottavien määrä viestii kuitenkin siitä, ettei kaikkien Suomessa asuvien hyvinvoinnin taso ole yhtä korkea. Tämän tutkielman tavoitteena on saada enemmän tietoa siitä, mitä tunteita ruoka-apua käsittelevässä yhteiskunnallisessa keskustelussa ilmenee. Tunteita voi ilmetä ruoka-avun saajan näkökulmasta, mutta toisaalta myös yleisemmin liittyen ruoka-apuun ilmiönä. Tutkimuskysymykseni on ”millaisia tunteita ruoka-apua käsittelevissä verkkokeskusteluissa esiintyy?”.

Ruoka-avusta on tehty verrattain paljon suomalaista yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Tutkimuksissa on tarkasteltu esimerkiksi kokemuksia ja käsityksiä leipäjonosta (Laihiala 2018), leipäjonossa käyvien ihmisten taustoja (esim. Ohisalo 2014) sekä huono-osaisuuden kasautumista leipäjonoihin (Ohisalo, Laihiala & Saari 2015). Tunteita tarkastelevaa, ruoka-apuun keskittyvää tutkimusta on tehty vain vähän. Tuomo Laihiala, Johanna Kallio ja Maria Ohisalo (2017) keskittyivät tutkimusartikkelissaan tarkastelemaan häpeän tunnetta ruoka-avun vastaanottajissa. Suomen ulkopuolellakaan aihetta ei ole tutkittu erityisemmin. Kuitenkin esimerkiksi Hilje van der Horst, Stefano Pascucci ja Wilma Bol (2014) tutkivat ruoka-apuun liittyviä tunteita kvalitatiivisessa tutkimuksessaan Hollannissa ja Katrina McPherson

(2006) sivusi aihetta Uuden-Seelannin Christchurchin ruoka-apua käsittelevässä tutkielmassaan.

Ruoka-apuun liittyvien tunteiden tutkiminen on kuitenkin tärkeää. Esimerkiksi poliittisia uudistuksia tehtäessä on merkittävää kuunnella niitä ihmisiä, jotka käyttävät uudistuksen kohteena olevaa palvelua. Jos aineistosta ilmenee, että ruoka-apuun liitetään esimerkiksi paljon häpeän tunnetta, voisi tätä tietoa hyödyntää myös ruoka-avun kehittämisessä. Aineistosta saa myös tärkeää tietoa niistä tunteista, joita ruoka-apuun liitetään yleisemmällä, yhteiskunnallisella tasolla. Tutkielmani tekee samalla näkyväksi Suomessa vallitsevaa köyhyysongelmaa.

Aloitan kandidaatintutkielmani esittelemällä hieman ruoka-avun historiaa sekä nykytilannetta Suomessa. Tämän jälkeen käsittelen aiempaa tutkimusta, jota ruoka-avusta on tehty niin huono-osaisuuden kuin tunteidenkin näkökulmasta. Aiemman ruoka-apua käsittelevän tutkimuksen esittelemisen jälkeen siirryn kuvailemaan tutkielmani teoreettista viitekehystä, joka perustuu tunteiden yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen etenkin tunteiden sosiologian näkökulmasta. Tunteiden sosiologiasta hyödynnän kyseisen tutkimusalan kolmea suunnannäyttäjää: Arlie R. Hochschildia, Thomas J. Scheffia sekä Theodore D. Kemperia. Käsiteltyäni tutkielmani teoreettisen viitekehysten siirryn kuvailemaan tutkimusasetelmaani. Tutkimusasetelman kuvailun jälkeen esittelen tutkielmani tulokset. Tämän jälkeen siirryn tutkielmani viimeiseen osioon eli johtopäätöksiin.

2 Ruoka-apu yhteiskunnallisena ilmiönä

2.1 Ruoka-apu Suomessa

1990-luvun lama oli suomalaisen ruoka-aputoiminnan käännekohta. Suomen ensimmäinen ruokapankki perustettiin Tampereelle vuonna 1995, jolloin Tampereen työttömyysaste oli jopa 25 prosenttia ja moni oli joutunut taloudellisesti huonoon asemaan. Valtion ja kuntien toiminta ruoka-avun jakamiseksi oli kirkon mielestä liian hidasta, minkä vuoksi diakonia rupesi vastaamaan ihmisten avuntarpeeseen. (Silvasti 2011, 281.) Pian ensimmäisen ruokapankin perustamisen jälkeen kirkko perusti Kirkon ruokapankkiryhmän, jonka tarkoituksena oli organisoida Euroopan unionin ruoka-avun jakelua sekä luoda yhteiset pelisäännöt seurakuntien ruokapankeille. Kirkko korosti ruoka-aputoiminnassaan, että ruoka-apua tarjotaan kaikille uskonnosta riippumatta. (Hänninen, Karjalainen, Lehtelä & Silvasti 2008, 10.)

Ruoka-apua annettiin Suomessa jo ennen pahimman laman alkua. Kirkon lisäksi ruoka-apua tarjosivat monet pienemmät uskonnolliset yhteisöt sekä esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Punainen Risti ja Pelastusarmeija. Pelastusarmeija on jo perustamisestaan asti jakanut ihmisille ”soppaa, saippuaa ja sanaa”. Suomessa Pelastusarmeijan ruoka- ja elintarvikeaputoiminta ulottuu jopa 1890-luvulle asti. (Laihiala 2018, 23.) Kuitenkin vasta lamavuosina leipäjonot pitenivät Suomessa ja esimerkiksi Pelastusarmeija joutui siirtämään ruoka-aputoimintansa Helsingin avohuoltoaseman sisätiloista kaduille. Ruoka-avun tuominen koko kansan silmien eteen herätti julkisen keskustelun Suomen nälkä- ja köyhyystilanteesta. (Hänninen ym. 2008, 9.)

Laihialan mukaan nykymuotoinen ruoka-aputoiminta on pitkälti seurakuntien ansiota, sillä juuri seurakunnat reagoivat nopeasti 1990-luvun laman aiheuttamaan ahdinkoon ja toimivat aktiivisesti nälkäkriisin ehkäisemiseksi. Kuitenkin myös Euroopan unionin antamalla tuella oli merkittävä rooli kriisin keskellä. Suomi alkoi vastaanottaa EU:n elintarviketukijärjestelmän kautta ruoka-apua liityttyään EU:n jäsenmaaksi. EU:n ruoka-apuohjelmalla pyrittiin puuttumaan sosiaaliseen eriarvoisuuteen EU-valtioiden välillä. EU:n elintarviketukea jaetaan yhä Suomessa ja kyseinen tuki on ollut erityisen tärkeää syrjäseuduilla, missä ruoka-

aputoimijoita ei ole yhtä paljon kuin esimerkiksi Etelä-Suomessa. (Laihiala 2018, 24.) Suomessa on arvioitu olevan yli 400 ruoka-apua jakavaa toimijaa. Toimijoiden arvion mukaan Suomessa oli vuonna 2013 yli 20 000 ihmistä, jotka turvautuivat viikoittain ruoka-apuun. (Ohisalo, Eskelinen, Laine, Kainulainen & Saari 2013, 37–38.)

2.2 Aiempi ruoka-apua käsittelevä tutkimus

Ruoka-apusta on tehty paljon suomalaista tutkimusta 2000-luvulla. Ruoka-apua on tarkasteltu eri näkökulmista, mutta etenkin huono-osaisuuden käsite toistuu aiemmissä tutkimuksissa. Myös tunteiden ja ruoka-apun suhteesta on tehty tutkimusta, mutta ei kovinkaan paljon. Ruoka-apua käsittelevissä tutkimuksissa on hyödynnetty erilaisia tutkimusmetodeja ja tutkimusta on tehty niin kvantitatiivisesta kuin kvalitatiivisesta näkökulmasta.

Ruoka-apua käsittelevässä tutkimuksessa on esimerkiksi selvitetty, keitä Suomen ruoka-avussa käyvät ovat. Ohisalon (2014) tutkimuksessa tarkastellaan ruoka-apun kävijöitä esimerkiksi sukupuolen, iän, työmarkkina-aseman sekä koulutuksen mukaan. Vaikka ruoka-apua hakevat ovat heterogeeninen joukko ihmisiä, heillä on ryhmänä ominaisuuksia, jotka ovat erilaisia kuin muulla väestöllä keskimäärin. Esimerkiksi ruoka-apun kävijöiden ikäjakauma eroaa selkeästi muusta väestöstä. Ruoka-apuun turvautuvat ovat enimmäkseen keski-ikäisiä ja sitä iäkkäämpiä. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että ruoka-apun kävijöistä noin joka kymmenes on työssäkäyvä, joko osa- tai määräaikainen tai pysyvästi työssä käyvä. Ohisalo nostaa esiin, kuinka heikko työmarkkina-asema on yhteistä ruoka-apun kävijöille: eläkeläisiä, työttömiä ja lomautettuja oli raportin aineiston vastaajista noin kaksi viidesosaa. (Em. 30–32.)

Ohisalo, Laihiala ja Saari (2015) analysoivat tutkimusartikkelissaan, miten leipäjonoissa ilmentyy suomalaisen yhteiskunnan eriarvoisuus. He tarkastelevat tutkimuksessaan, millä tavoilla huono-osaisuus kasautuu ja millaisille ulottuvuuksille ruoka-apun vastaanottajien huono-osaisuus jakautuu. He tutkivat myös, miten sosioekonominen tausta on yhteydessä huono-osaisuuden jakautumiseen ja kasautumiseen. Ohisalo, Laihiala ja Saari tunnistavat tutkimuksessaan huono-osaisuudelle kolme ulottuvuutta: taloudellisen, sosiaalisen ja terveydellisen ulottuvuuden. Tärkeä tutkimuksessa tehty havainto on, että yli kaksi viidesosaa

ruoka-avussa käyvistä on huono-osaisia jokaisella huono-osaisuuden ulottuvuudella (em. 443).

Laihiala ja Ohisalo (2017) ovat tarkastelleet ruoka-apua myös sukupuolisen eriarvoisuuden näkökulmasta. Artikkelissaan he keskittyvät selvittämään, mitkä sukupuolittuneet tekijät ovat syynä sille, että suomalaisen hyvinvointivaltion asukkaat joutuvat turvautumaan ruoka-apuun. Tutkimuksessa verrataan ruoka-apuun turvautuvien elämänlaatua koko väestön elämänlaatuun sukupuolen ja perhetyypin perusteella. Tutkimuksesta käy esimerkiksi ilmi, että keski-ikäisiin ja hieman vanhempiin miehiin kohdistuu enemmän hyvinvointivajeita kuin samanikäisiin naisiin. Leipäjonojen naisten huono-osaisuus sen sijaan näkyy enemmän eläkeikäisillä, koska köyhyys on yleisempää eläkeikäisillä naisilla kuin eläkeikäisillä miehillä. (Em. 143.)

Ruoka-avun ja tunteiden yhteydestä ei ole tehty merkittävästi tutkimusta, mutta sekä Suomesta että ulkomailta löytyy aihetta käsitteleviä tutkimusartikkeleita. Laihiala, Kallio ja Ohisalo (2017) tarkastelevat tutkimusartikkelissaan häpeän tunnetta ruoka-avun vastaanottajien keskuudessa. Tutkimuksessa keskitytään siihen, onko ruoka-avun vastaanottaminen sosiaalisesti tai henkilökohtaisesti hävettävää. Tutkimuksessa selvisi, että vain yksi kolmasosa vastaajista tunsi häpeää ruoka-avun vastaanottamisesta. Laihiala, Kallio ja Ohisalo toisaalta huomauttavat, että alhainen tulos voi johtua siitä, että vahvasti häpeää kokevat saattavat kokea häpeää myös häpeän tunnustamisesta. On myös mahdollista, että huono-osaisuudesta häpeää kokevat eivät kehtaa käydä ruoka-avussa. (Em. 80.)

Hollannissa toteutetussa tutkimuksessa van der Horst, Pascucci ja Bol (2014) tutkivat, millaisia tunteita asiointi ruokapankissa aiheuttaa. He toteuttivat tutkimuksensa haastattelemalla ruokapankeissa asioivia ihmisiä sekä ruokapankkien työntekijöitä. Tutkimuksessa selvisi, että häpeä on kaikista haastatteluissa ilmaistuista tunteista useimmin toistuva. Häpeä liittyi vastaajan ymmärrykseen omasta asemastaan sosiaalisessa hierarkiassa, kommunikointiin ruokapankin työntekijöiden kanssa sekä toisaalta myös ruokakassin sisältöön. Haastatteluissa tuli ilmi myös kiitollisuuden ja vihan tunteita. (Em. 1506.)

Aiemmassa ruoka-apua käsittelevässä tutkimuksessa on siis keskitytty suoraan haastattelemaan ruoka-avun hakijoita heidän kokemuksistaan avun vastaanottamisesta. Onkin kiinnostavaa nähdä, eroavatko tutkielmani tulokset aiemmasta tutkimuksesta, kun kyseessä ei ole haastattelu, vaan tunteita tutkitaan kirjoitetusta tekstistä. Oman lisänsä tutkielmaani tuo myös se, ettei siinä keskitytä ainoastaan niihin, joilla on jokin selkeä side ruoka-apuun – joko asiakkaana tai työntekijänä – vaan ruoka-apuun liitettäviä tunteita tarkastellaan laajemmin yhteiskunnallisen keskustelun kontekstista. Aiemmassa tutkimuksessa häpeän tunne on korostunut muita tunteita merkittävämmäksi, minkä vuoksi on mielenkiintoista tarkastella, mitkä tunteet nousevat verkkokeskusteluissa ilmeisimmiksi.

3 Tunteet tutkimuksen kohteena ja teoreettisena lähtökohtana

3.1 Tunne-käsitteen määrittelemisen

Käsitteen *tunne* määrittelemisen ei ole yksinkertaista. Tunteelle on monia erilaisia määritelmiä, jotka vaihtelevat eri tieteenalojen välillä. Esimerkiksi psykologian, biologian, filosofian ja sosiologian määritelmät tunteesta eroavat toisistaan. Kuitenkaan monen tieteenalan sisälläkään ei ole yhtä selkeää määritelmää tunteelle, vaan määritelmiä voi olla useita joko samanaikaisesti tai eri aikoina. Myös kulttuurinen konteksti vaikuttaa suuresti tunteiden määrittelemiseen, sillä omien tunteiden määrittelemisen riippuu pitkälti yhteiskunnan tunnekulttuurista. Voi jopa sanoa, että tunnekokemuksemme ovat vähintään osittain tai jopa täysin kulttuurimme määrittelemiä. (Peterson 2006, 114.) Esimerkiksi Sari Näre argumentoi, että samaan tunnetilaan voi liittyä kulttuurista ja yhteiskunnasta riippuen kaksi täysin erilaista merkitystä. (Näre 1999, 9).

Tunteet voidaan pääsääntöisesti luokitella kahteen ryhmään: ensisijaisiin ja toissijaisiin tunteisiin. Ensisijaisten tunteiden ajatellaan olevan universaaleja, evoluution kannalta merkittäviä sekä biologisesti ja neurologisesti synnynnäisiä. Tutkijoiden välillä on eroja sen suhteen, mitkä tunteet luokitellaan ensisijaisiksi. Esimerkiksi Theodore D. Kemper (1987, 263) luokittelee pelon, vihan, masentuneisuuden ja tyytyväisyyden ensisijaisiksi tunteiksi. Toisaalta Jonathan Turner (1999, 145) näkee myös pettymyksen ja surun sekä säikähtämisen ja yllättymisen ensisijaisiksi tunteiksi edellä mainittujen tunteiden lisäksi. Toissijaisten tunteiden nähdään taas linkittyvän vahvasti kulttuuriin. Esimerkiksi häpeä, katumus sekä rakkaus ovat toissijaisia tunteita. (Bericat 2016, 492.)

Puhuttaessa tunteista ja tunnetutkimuksesta keskusteluun liittyy usein myös emotion ja affektin käsitteet. Emootioiden nähdään liittyvän sosiaaliseen ilmaisuun tunteista, kun taas affektien ajatellaan kuuluvan biologiaan ja olevan fyysinen reaktio tunteista. (Gorton 2007, 334.) Emotion, affektin ja tunteen käsitteet kietoutuvat osittain yhteen. Tässä tutkielmassa käytän kuitenkin emotion ja affektin sijaan pääsääntöisesti käsitettä tunne, sillä se on

laajempi käsite kuvaillessaan kaikenlaisia tuntemuksia sekä aistimuksia, joita ympäröivä maailma meissä herättää (Paasonen 2017, 42).

3.2 Tunteiden yhteiskuntatieteellinen tutkimus

Tunteita on tutkittu yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta etenkin sosiologiassa. Vaikka tunteet vaikuttavat elämän jokaiseen osa-alueeseen, alkoi tunteiden systemaattinen tutkiminen sosiologiassa Jonathan Turnerin ja Jan Stetsin (2005, 2) mukaan vasta 1970-luvulla. Nykypäivänä tunteiden tutkiminen on oleellinen osa niin feminististä, kulttuuriteoreettista kuin sosiologista tutkimusta. Onkin puhuttu niin sanotusta affektiivisestä käänteestä, jolla viitataan tunteiden tutkimisen yleistymiseen monella yhteiskuntatieteellisellä alalla. (Jokinen & Venäläinen 2016, 8–9.)

Monet tunteiden tutkimukseen keskittyneet sosiologit argumentoivat, että tunteet ovat sosiaalisesti konstruoituja, sillä opimme tunteista sosialisoitumalla johonkin tiettyyn tai tiettyihin kulttuureihin. Erilaiset kulttuuriset ideologiat, uskomukset ja normit määrittelevät, miten tunteita koetaan tai miten tunteita ilmaistaan. Sosiaalisen konstruoinnin roolia halutaan korostaa, sillä sosiologian ytimessä on selittää, miten erilaiset vuorovaikutustilanteet, joita kulttuuriset normit ja uskomukset säätelevät, vaikuttavat tunteisiimme. (Turner & Stets 2005, 2.) Sosiologiassa normilla tarkoitetaan vuorovaikutusmuotoja, joiden avulla yksilö saadaan ajattelemaan tai toimimaan samankaltaisesti yhteisön kanssa (Sulkunen 1998, 80).

Tunteiden sosiologian edelläkävijöiksi voi nostaa kolme nimeä: Arlie R. Hochschildin, Thomas J. Scheffin ja Theodore D. Kemperin. Näistä ensimmäinen, Arlie R. Hochschild, oli myös ensimmäinen tunteiden sosiologia -termin käyttäjä (Bericat 2016, 497). Hochschild (1979) esitteli 1970-luvun loppupuolella, miten kulttuuri, politiikka ja tunteet ovat yhteydessä toisiinsa. Hänen tunnetutkimuksensa rakentuu käsitteiden *tunnesäännöt* ja *tunnetyö* ympärille. Hochschild argumentoi teoriassaan, että tunnesäännöt määrittelevät, minkälaisen tunnereaktion koemme sopivaksi missäkin tilanteessa. Tunnesääntöjen voi nähdä olevan vahvasti kytköksissä yhteiskunnallisiin normeihin, sillä normit vaikuttavat siihen, minkä koemme olevan tavanomaista käytöstä tietyssä tilanteessa. Tunnesääntöihin liittyvät myös tunnemuistutukset. Tunnemuistutuksilla Hochschild viittaa tilanteisiin, joissa joku

huomauttaa esimerkiksi ystävälleen, että tämän tulisi tuntea jotain tilanteen vaativaa tunnetta. (Em. 563–566.) Tunnetyöllä Hochschild tarkoittaa toimintaa, jolla yksilö pyrkii muuttamaan koetun tunteen voimakkuutta tai ominaisuuksia. Tunnetyön teoriassa tunnetyö jaetaan kahteen luokkaan. Ensimmäisellä tunnetyön luokalla, tunteiden tukahduttamisella, viitataan pyrkimykseen tukahduttaa jokin ei-toivottu tunnetila. Toisella luokalla, tunteiden herättämisellä, taas tarkoitetaan jonkin halutun tunnetilan herättämistä. (Em. 561–563.)

Thomas J. Scheff (1990) argumentoi, että ihmiset ovat luonnostaan sosiaalisia, minkä takia kaikista inhimillisin tarve on ylläpitää sosiaalisia siteitä. Scheffin (1990, 15) mukaan ihmiset jatkuvasti etsivät sosiaalisia siteitä ja ovat motivoituneita ylläpitämään niitä. Ensimmäinen sosiaalinen side syntyy luonnostaan jo vauvana, mutta aikuisiässä siteitä koetellaan, mikä lisää epävarmuutta. Koska ihmiset ovat motivoituneita ylläpitämään sosiaalisia siteitä, ylpeys ja häpeä ovat Scheffin mielestä kaksi tärkeintä tunnetta. Sosiaalisen siteen ylläpitäminen aiheuttaa ylpeyttä, kun taas sosiaalisen siteen heikentyminen aiheuttaa häpeää. Ylpeyden ja häpeän ero on se, kuinka ylpeyden tunnetta usein ilmaistaan vapaasti, kun taas häpeän tunnetta pyritään peittelemään. Tämä häpeän tunteen peittely johtaa Scheffin mukaan siihen, ettemme osaa sanoittaa tuntevamme häpeää, kun sitä tunnemme. (Em. 15–18.)

Theodore D. Kemper (1990) esitteli kuuluisan valta-status-teoriansa 1990-luvulla. Hänen teoriassaan tarkastellaan, miten tunteet näkyvät ihmisten välisissä valta- ja statussuhteissa. Kemperin mukaan inhimillisen käytöksen voi jakaa karkeasti kahteen kategoriaan, valtaan ja statukseen. Kun ihminen käyttäytyy esimerkiksi uhkailevasti tai kontrolloivasti, lukeutuu tämä käyttäytyminen valtaan. Vallankäytöllä ihminen pyrkii pakottamaan toisen käyttäytymään haluamallaan tavalla. Sen sijaan sellainen käytös, johon sisältyy esimerkiksi tukemista ja ystävällisyyttä, liittyvät statukseen eli toisin sanoen arvostukseen. Tällaisessa käytöksessä statusta siis pyritään antamaan sille, jota kohtaan käyttäydytään näin. (Em. 211.) Kemperin teoriassa tietyt tunteet liitetään niihin muutoksiin, joita vuorovaikutustilanteen osapuolten vallalle ja statukselle tapahtuu. Hänen mukaansa tyytyväisyys aiheutuu oman statuksen parantumisesta, kun taas oman statuksen huonontumisesta aiheutuu häpeän tunnetta. Oman vallan lisääntyminen taas luo turvallisuudentunnetta ja sen vähentyminen pelkoa. (Em. 222.)

Vaikka tunteiden tutkimukseen keskittyneet yhteiskuntatieteilijät ovat perinteisesti olleet sosiologeja, on tunteita tutkittu viime vuosina myös esimerkiksi sosiaalipolitiikan alalla. Evelien Tonkens, Ellen Grootegoed ja Jan Willem Duyvendak (2013) tarkastelevat tutkimusartikkelissaan hyvinvointivaltion ja tunteiden suhdetta. Kirjoittajien mukaan aikana, jona aktiivista kansalaisuutta pidetään normina, huomiota on kiinnitetty liian vähän siihen, miten erilaiset hyvinvointivaltiota koskevat uudistukset vaikuttavat ihmisten tunteisiin. Heitä kiinnostaa etenkin selvittää, miten sosiaaliset normit vaikuttavat siihen, mitä yksilö on mielestään oikeutettu tuntemaan jatkuvien uudistusten keskellä. He puhuvat artikkelissaan ”emotionaalisesta uudistuksesta”, jolla he viittaavat esimerkiksi niihin tunteisiin, joita ihmiset kokevat julkisten palveluiden leikkaamisen takia. (Em. 407–409.)

Tonkens, Grootegoed ja Duyvendak tekevät artikkelissaan mielenkiintoisen huomion siitä, kuinka hyvinvointivaltion palveluihin kohdistuvat säästöt eivät aiheuta laajoja mielenosoitusaaltoja. Tämän takia voisi olettaa, että nämä säästöt eivät vaikuta merkittävästi ihmisten elämään. Kirjoittajat kuitenkin tyrmäävät tämän oletuksen mainitsemalla, että etenkin tunteiden tasolla hyvinvointivaltioleikkaukset todella vaikuttavat ihmisten arkeen. Leikkausten kohteeksi joutuneiden täytyy tehdä suurta tunnetyötä, että he jaksavat arjessaan. (Em. 407.) Myös ruoka-avun suhteen Tonkensin, Grootegoedin ja Duyvendakin argumentti pitää paikkaansa. Valtaosa ruoka-apuun turvautuvista on heikossa taloudellisessa asemassa, mikä pakottaa heidät turvautumaan ruoka-apuun. Erilaiset palveluihin ja tukiin kohdistuvat leikkaukset vaikeuttavat jo valmiiksi hankalaa tilannetta, mikä taas voi kuormittaa yksilöä myös tunne-elämän tasolla.

Oman lisänsä tunteiden tutkimiseen tuo niiden tutkiminen verkkokeskusteluista. Mediatutkija Susanna Paasosen (2017) mukaan tunnedynamiikka on ollut läsnä tekstipohjaisessa ilmaisussa jo pitkään ennen erilaisten verkkokeskusteluiden yleistymistä. Paasosen mukaan erilaiset tunneintensiteetit ovat vahvasti läsnä esimerkiksi kaunokirjallisuudessa, päiväkirjoissa sekä kirjeenvaihdossa. Näissä kaikissa tekstityypeissä esiintyvät affektiiviset ilmaisut saattavat herättää lukijassaan vastareaktion. Tämän takia Paasosen mukaan nykyajan verkkokeskustelut eivät ole ensimmäinen alusta, joka voi aiheuttaa konflikteja kirjoittajan ja lukijan välille. Hän argumentoi myös, että eri palstojen tunnedynamiikat eroavat toisistaan, koska esimerkiksi eri verkkokeskustelufoorumien nimettömyys mahdollistaa aggressiivisen

kommentoinnin. Paasonen mukaan verkkokeskusteluiden kommenteilla on tapana kärjistyä, kun ihmiset tahallaan provosoivat toisiaan. (Paasonen 2017, 43.) Toisaalta anonyymeja verkkokeskustelufoorumeita ei tulisi mielestäni typistää pelkästään aggressiivisen trollailun tyysijoiiksi, vaan myös nähdä paikkoina, joissa ihmisillä on mahdollisuus avautua aiheista, joista he eivät välttämättä pysty keskustelemaan omalla nimellään. Ei ole myöskään ennennäkemätöntä, että ihmiset kirjoittavat törkeyksiä internetiin omalla nimelläänkin.

4 Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimuskysymys

Tämän tutkielman tarkoitus on selvittää, mitä tunteita ruoka-apuun sekä sen vastaanottamiseen liittyy. Tutkielman tutkimuskysymys on ”millaisia tunteita ruoka-apua käsittelevissä verkkokeskusteluissa esiintyy?”. Tutkielmassa tuodaan esiin stigmatisoituun ilmiöön liittyviä tunteita, jotka vaikuttavat kyseisten ihmisten arkeen ja elämään. Erilaiset tunteet voivat vaikuttaa esimerkiksi siihen, haetaanko apua tarpeeksi usein tai tarpeeksi ajoissa. Tutkielmassa ei kuitenkaan keskitytä ainoastaan ruoka-avun vastaanottajien tunteisiin, vaan analyysin kohteena ovat myös kommentoijat, jotka eivät välttämättä itse asioi ruoka-avussa, mutta joiden kommenteista on selkeästi luettavissa jokin tunne.

4.2 Verkkokeskustelut aineistona

Tutkielman aineistona on keskusteluja, jotka on käyty kahdella eri keskustelupalstalla – joko Suomi24- tai Vauva.fi-foorumilla. Aineisto koostuu keskustelunaloituksista sekä niihin kirjoitetuista kommenteista, joissa käsitellään ruoka-apua. Sekä Suomi24- että Vauva.fi-foorumi ovat kaikille avoimia ja kommentointi onnistuu anonyymisti. Halusin kerätä aineistoni keskustelupalstoilta, joissa on mahdollista kommentoida ilman oman henkilöllisyyden paljastamista. Vaikka anonyymius madaltaa kynnystä kirjoittaa epäasiallisia kommentteja, voi anonyymiuden nähdä toisaalta myös mahdollistavan esimerkiksi stigmatisoiduista teemoista puhumisen avoimemmin.

Keräsin aineistoni kirjoittamalla Suomi24- ja Vauva.fi-foorumin hakukenttiin hakusanoja kuten esimerkiksi ”ruoka-apu”, ”leipäjono”, ”ruokajono” sekä ”ruokapankki”. Laajensin haku kirjoittamalla kyseisiä hakusanoja myös eri taivutusmuodoissa, koska monen keskustelun otsikko on kirjoitettu esimerkiksi monikkomuodossa. Ruoka-apua käsitteleviä verkkokeskusteluita löytyi hyvin paljon, mutta monissa keskusteluissa käsiteltiin yleisellä tasolla esimerkiksi sosiaaliturvan epäonnistumista tai köyhyyttä Suomessa, eikä tunnepuhetta esiintynyt selkeästi. Aineistooni valikoitui siksi keskusteluita, joissa oli selkeää tunnepuhetta

joko heti otsikossa tai ensimmäisten kommenttien joukossa. Neljä keskustelua on käyty Vauva.fi-foorumilla ja yksi Suomi24-foorumilla. Nimesin keskustelut K1-K5 sen perusteella, milloin keskustelu on aloitettu. Keskustelut on käyty vuosien 2014–2021 välillä. Ruoka-apu on ilmiönä ollut osa yhteiskuntaamme jo vuosikymmenien ajan, ja on täysin mahdollista, että ruoka-apuun liitettävät tunteet ovat samankaltaisia niin kymmenen vuotta sitten kuin esimerkiksi viime viikolla. Keskusteluihin on yhä mahdollista kommentoida, mutta tämän tutkielman aineistona on kommentit, jotka on julkaistu 5.10.2022 mennessä, koska silloin aineisto on siirretty erilliseen Word-tiedostoon.

4.3 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Tämän tutkielman analyysimenetelmänä on teoriaohjaava sisällönanalyysi. Menetelmällä on mahdollista analysoida systemaattisesti ja selkeästi tunteita, joita ruoka-apua käsittelevissä verkkokeskusteluissa esiintyy. Sisällönanalyysi on kvalitatiivinen perusanalyysimenetelmä, jota ei ohjaa mikään tietty teoria tai epistemologia, mutta johon voi soveltaa monia teoreettisia ja epistemologisia näkökulmia. Sisällönanalyysiä hyödyntävä analyysi alkaa päätöksellä siitä, mikä aineistossa on kiinnostavaa. Aineisto käydään läpi erottelemalla ja merkitsemällä aineistosta asiat, jotka liittyvät tutkielman kiinnostukseen. Kun aineistosta on eroteltu kiinnostuksen ulkopuolelle jäävät asiat pois, aineisto luokitellaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78.) Sisällönanalyysin voi jakaa kolmeen malliin: aineistolähtöiseen, teorialähtöiseen sekä teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. Kuten aineistolähtöinen sisällönanalyysi, myös teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla. Ero teoriaohjaavan ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin välillä liittyy teoreettisiin käsitteisiin, joihin aineisto liitetään. Teoriaohjaavassa analyysissä teoreettiset käsitteet tuodaan aiemmasta tutkimuksesta, kun taas aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet luodaan aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Sisällönanalyysillä on mahdollista luoda selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiiviissä muodossa ilman, että kadotetaan tärkeää aineiston sisältämää informaatiota (em. 91).

Aloitin aineiston analysoimisen silmäilemällä verkkokeskusteluiden kaikkia kommentteja läpi Word-tiedostossa, johon olin kopioinut verkkokeskustelut kokonaisina. Keskusteluissa oli yhteensä 270 kommenttia, mutta monet kommentit olivat tutkimuskysymyksen kannalta

epäolennaisia. Keskityin tarkastelemaan, mitä tunteita aineistossa tulee esiin. Aineistoa läpikäydessä tein samalla muistiinpanoja havainnoistani toiseen tiedostoon. Tähän tiedostoon merkitsin usein toistuvia tunteita avainsanoiksi. Avainsanoihin kuuluivat nolostuminen, häpeä, ärtyneisyys, viha, turhautuminen, välinpitämättömyys, pettymys, kiitollisuus, ystävällisyys ja empatia. Merkitsin löytämiäni tunteita omilla väreillään ja pohdin jo tässä vaiheessa samankaltaisten tunteiden yhdistämistä kategoriaksi. Uuteen tiedostoon ryhdyin kopioimaan alkuperäisestä tiedostosta niitä kommentteja, jotka lukeutuivat johonkin hahmottelemaani kategoriaan. Lopullinen aineistoni, eli kaikki tunnepuhetta sisältävät kommentit, on pituudeltaan 20 sivua. Lopullisiksi kategorioiksi muodostui neljä tunnetta, jotka toistuivat eniten aineistossa. Nämä kategoriat ovat häpeä, empatia, ärtyneisyys ja kiitollisuus.

4.4 Tutkimusetiikka

Eettinen pohdinta on merkittävä osa kaikkea tutkimusta, myös kandidaatintutkielman tekoa. Tämä tutkielma noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021). Krista Lagus, Mika Pantzar, Minna Ruckenstein ja Marjoriikka Ylisiurua (2016, 38–39) sanovat keskustelupalstoja käsittelevässä julkaisussaan, että ”Ihmistieteellisen tutkimuksen eettisenä perustana on tutkittavien kunnioittaminen, heidän kulttuurinsa ja oikeuksiensa huomioiminen”. Keskustelupalstoja aineistona käytettäessä kulttuurisen sensitiivisyyden kannalta on tärkeää huomioida, että aineistoa tulee tulkita tutkittavien lähtökohdista. Keskustelupalstojen hyödyntämisestä tutkimuksessa ei saa myöskään tulla haittaa foorumin keskustelijoille. Henkilöllisyyden suojaaminen on tärkeä osa tutkimusprosessia, kun aineisto on sellainen, josta tutkittavan henkilöllisyyden voisi selvittää. Suomi24- ja Vauva.fi-foorumit ovat molemmat julkisia foorumeita, joissa henkilö voi kommentoida joko anonyymisti tai nimimerkillä. Myös nimimerkin perusteella kommentoijasta voi selvittää yksityiskohtaisia tietoja liittyen niin kommentoijan mielenkiinnonkohteisiin kuin asuinpaikkaan. (Lagus ym. 2018, 38.) Vaikka nimimerkin perusteella on käytännössä mahdollista selvittää joitain asioita kommentoijasta, ei tunnistamisen riski ole käyttämässäni aineistossa suuri. Poistin kuitenkin yksittäiset nimimerkit tutkielmani analyysiosasta minimoidakseni tunnistamisen riskin ja myös siksi, että nimimerkkien maininta ei tuo aineiston analyysille lisäarvoa.

5 Tulokset

Tutkielman tulosluvussa vastataan tutkimuskysymykseen, joka on ”millaisia tunteita ruoka-apua käsittelevissä verkkokeskusteluissa esiintyy?”. Aineiston perusteella ruoka-apuun liittyvät keskeisimmät tunteet ovat häpeä, empatia, ärtyneisyys ja kiitollisuus. Käsittelen jokaista tunnetta omassa alaluvussa. Analyysissa hyödynnän tunteiden aiempaa yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, etenkin tunteiden sosiologiaa tutkineiden Hochschildin (1979), Scheffin (1990) sekä Kemperin (1990) teorioita, jotka toimivat hyvänä välineenä tutkielmani tutkimuskysymykseen vastaamisessa.

5.1 Häpeä

Aineistossa näkyvin tunne on häpeä. Sekä keskustelunaloituksissa että kommentoissa häpeä esiintyy tunteena, joka hankaloittaa avun piiriin hakeutumista. Häpeän tunne pitkittää avun pyytämistä, mikä taas voi johtaa siihen, että ruoka-apuun turvaudutaan vasta kun on jo liian myöhäistä. Häpeä voi myös olla niin suurta, ettei apua kehdeta hakea ollenkaan. (Laihiala 2018, 54.)

Olen nyt vuoden työttömänä käynyt satunnaisesti ruokajonossa hakemassa kassillisen ruokaa. En ole tästä kertonut edes omille läheisille ystävilleni enkä omille vanhemmilleni. Myös välillä ruokajonossa kun seisokelen ja jonotan olen miettinyt mitä jos joku uusi tuttavuus näkee minut tuossa jonossa ajatteleeko hän minusta kaikkea negatiivista. En ole tehnyt suurta numeroa siitä että olen työtön ja käyn ruokajonossa.

En hirveästi viitsi kertoa uusille ihmisille näistä asioista vaan olen vähän valehdellut että käyn töissä. Vaikka todellisuudessa olen syrjäytynyt pitkäaikais työtön. (K2)

Kyseisessä otteessa kommentoija kuvailee häpeän tunteen olevan niin voimakas, ettei hän kehtaa kertoa edes perheelleen tai läheisille ystävilleen, että hän käy ruoka-avussa. Hän kertoo myös valehtelevansa uusille ihmisille, että hän käy töissä, vaikka todellisuudessa näin ei ole. Kommentoija pelkää paljastuvansa ruoka-avun kävijäksi pohtiessaan, että joku voi nähdä hänet leipäjonossa ja tämän takia ajatella hänestä negatiivisesti. Kemperin (1990, 222)

mukaan häpeän tunne liittyy oman statuksen vähenemiseen. On mahdollista, että ruoka-avun ympärillä oleva vahva stigma lisää ruoka-avussa käyvien tunnetta siitä, että he ovat jotenkin vähemmän arvostettuja kuin ihmiset, jotka eivät turvaudu ruoka-apuun. Toisaalta voi myös nähdä, että kommentoijan tunteet pohjautuvat Scheffin (1990) esittelemään ajatukseen sosiaalisten siteiden ylläpitämisestä. Kommentoija ei halua kertoa läheisilleen käyvänsä ruoka-avussa, koska hän kokee ruoka-avussa käymisen negatiivisena asiana. Olemalla kertomatta ruoka-avussa käymisestä läheisilleen, kommentoija voi ajatella suojelevansa sosiaalista suhdettaan. Sosiaalisen siteen heikkeneminen aiheuttaisi vain enemmän häpeää.

Itse jouduin turvautumaan Hurstin pöpöroihiin pari vuotta sitten ja kyllä se sattui syvällä sielussa alkuvaiheessa, hirveät itsesyytökset ja alemmuudentunteet, mutta muutaman viikon päästä siihen turtuu eikä sitä edes ajattele muuta kuin että sieltä saa safkaa vähäksi aikaa. Olisin todennäköisesti joutunut tonkimaan poisheitettyä ruokaa sieltä sun täältä ellen olisi saanut ruokaa, sen verran olin ahtaalla n. vuoden verran.
(K2)

Häpeän tunne voi toisaalta vähentyä ajan kuluessa. Aineistossa on kommentti, jossa henkilö kertoo, että hän koki aluksi suurta alemmuudentunnetta sekä syytti itseään tilanteesta, jossa hänen täytyy käydä ruoka-avussa. Kommentoija kuitenkin mainitsee, että käytyään ruoka-avussa muutaman viikon ajan, tärkeimmäksi ajatukseksi muuttui, että leipäjonosta saa ruokaa, jolla pärjää vähän aikaa. On aiheellista pohtia, minkä takia ruoka-apuun turvautuminen kuitenkin alun perin aiheutti kommentoijassa niin suurta alemmuudentunnetta kuin hän kommentissaan kuvailee. Esimerkiksi Bericatin (2016, 492) mukaan häpeä on toissijainen tunne, joka linkittyy vahvasti kulttuuriimme. Voi ajatella, että kulttuurissamme itse pärjäämistä pidetään normina, minkä vuoksi avun vastaanottaminen voidaan kokea häpeällisenä.

Eli onko todella nolo mennä leipäjonoon? (...) pakko varmaa nöyrtyä ja mennä sinne, kun ei muutenkaan ruokaa saa pöytään.. (K1)

Aineistossa ilmaistiin myös, kuinka leipäjonoon meneminen vaatisi nöyryytymistä, sillä ruoka-avun hakeminen koettiin noloksi. Elämän realiteetit kuitenkin vaativat leipäjonoon

menemisen, koska muuten kommentoijalla ei olisi ruokaa. Voi nähdä, että nöyrytyksellä kommentoija siis pyrkii pääsemään eroon vallitsevasta tunteesta, eli häpeästä, koska muuten hän ei kehtaisi mennä hakemaan ruoka-apua. Tällaisessa tilanteessa tapahtuu Hochschildin tunneyön teorian mukaan tunteiden tukahduttamista, kun ei-haluttua tunnetta pyritään tukahduttamaan (Hochschild 1979, 561). Häpeän tunne estää yksilöä menemästä leipäjonoon, minkä vuoksi häpeän tunne täytyy tukahduttaa.

5.2 Empatia

Empatia on tunne, jota esiintyy aineistossa paljon. Empatiolla viitataan tunteeseen, joka syntyy vastauksena toisen ihmisen tunteeseen tai kun yksilö jakaa saman tunnetilan toisen kanssa. Toisaalta empatian voi nähdä olevan kognitiivinen ilmiö, jossa toisen tunnetila tunnustetaan, mutta oma tunnetila ei muutu. (Davis 2006, 443.) Aiemmassa ruoka-apua ja tunteita käsittelevässä tutkimuksessa empatiaa ei ole tunnustettu merkittäväksi tunteeksi. Empatia näkyy aineistossa, kun monet kommentoijat, jotka eivät itse ole asioineet ruoka-avussa, kannustavat ja tukevat muita kommentoijia ja keskustelunaloittajia, jotka pohtivat ruoka-avun hakemista. Monissa kommenteissa tukea esitetään yhdellä tai kahdella virkkeellä, kuten esimerkiksi seuraavassa aineistositaatissa:

En valitettavasti osaa kertoa ruokakassin sisällöstä, mutta halusin vain sanoa, ettei kannata empiä/häpeillä ruokajonoon menoa! Sitä varten ne on, että autetaan tarvitsevia. (K5)

Lyhyiden kommenttien lisäksi aineistossa on myös pidempiä kommentteja, joissa empatia on luettavissa erilaisten sanavalintojen kautta. Tällaisissa kommenteissa esimerkiksi toivotettiin hyvää vointia tai tsempejä ruoka-avun hakemista pohtivalle. Eräässä kommentissa kommentoija pyrkii vakuuttamaan ruoka-avun hakemista pohtivaa keskustelunaloittajaa siitä, ettei ruoka-avun hakemisessa ole mitään hävettävää vetoamalla omiin kokemuksiinsa ruoka-avun jakajana:

Olen ollut jakamassa ruoka-apua. Asiakkaita on ihan laidasta laitaan mutta lapsiperheiden osuus on viime vuosina kasvanut. Ja kyllä, apu tulee mitä erilaisimmissa tilanteissa oleville ihmisille tositarpeeseen, eikä siinä todellakaan ole mitään hävettävää. Tästä elämästä kun ei aina tiedä, elämäntilanteet nykypäivänä voivat muuttua nopeastikin ja tilanne kohdata lähes ketä vain. Rohkeasti hakemaan vain, siellä ei kukaan arvostele tai ajattele pahalla. (K1)

Edellä esiteltyjen kommenttien kaltaisia kommentteja esiintyi aineistossa monta. Kemperin (1990) teoriaan viitaten kyseessä on malliesimerkki siitä, kuinka toiselle annetaan statusta eli arvostusta. Ystävällisillä sanoilla ja tukea osoittamalla näiden sanojen vastaanottajan statusta korotetaan ja tyytyväisyyttä lisätään. Toisaalta empatiaa osoittavan henkilön voi nähdä parantavan myös omaa asemaansa ystävällisillä ilmaisuillaan. Empatian voi ajatella olevan keino ylläpitää sosiaalisia siteitä, koska empaattisuutta osoittamalla yksilö lisää positiivista sidettä toiseen. Jos Scheffin (1990) mukaan ihmiset ovat motivoituneita ylläpitämään sosiaalisia siteitä ja haluavat jatkuvasti luoda uusia siteitä, on se luonnollista, että toisen tunnetiloihin pyritään samastumaan ja häntä halutaan kannustaa ja tukea, kuten aiemmissa sitaateissa tehtiin. Toisaalta empatiaa ei ilmaistu ainoastaan osoittamalla tukea, vaan myös antamalla konkreettisia neuvoja:

Mutta eikö tilanteessasi saisi sossusta täydentävää vaikka ruokamaksusitoumuksena? Saisit ostaa tarvitsemaasi. Sossu kaikei laskee noin 5€/pvä yksin asuvan ruokaan. Itse olen saanut jopa tilille rahaa seuraavaksi päiväksi ruokaan, kun nyt yritetään välttää kassalla lappulippusten käsittelyä ja taakse kertyvää jonoa. Soittoa sossuun vaan! Äläkä välitä soraäänistä. Me kurjuuden kokeneet ymmärrämme kyllä sinua. Tsemppiä!
(K3)

Ruoka-avun hakemista pohtivia keskustelunaloittajia ja muita kommentoijia autettiin esimerkiksi antamalla konkreettisia neuvoja siitä, miten hankalassa taloudellisessa tilanteessa voisi selvitä. Kommentissa keskustelunaloittajaa kehoitetaan olemaan välittämättä niistä, jotka tavalla tai toisella suhtautuvat negatiivisesti ruoka-avun hakijoihin. Keskustelunaloittajaan suhtaudutaan empaattisesti myös mainitsemalla, kuinka muut

samassa tilanteessa olevat ymmärtävät häntä. Empaattisten kommenttien vastaanottaminen on ruoka-avun hakemisen pohtijoille tärkeää, koska ulkopuolelta tuleva kannustaminen ja tukeminen voi olla juuri se varmistus, jota epävarmassa tilanteessa oleva kaipaa.

5.3 Ärtyneisyys

Aineistossa oli myös paljon ärtyneisyyden tunteen ilmaisemista. Ärtyneisyyden kategorian alle lukeutuu monipuolisesti erilaisia negatiivisia tunteita, kuten esimerkiksi turhautuneisuutta, pettymystä, välinpitämättömyyttä ja jopa vihaa. Kuten empatia, myöskään ärtyneisyys ei ole noussut olennaiseksi tunteeksi aiemmassa ruoka-avun tutkimuksessa. Aineistossa ärtyneisyyttä aiheuttivat keskenään hyvin erilaiset asiat. Ärtyneisyyttä aiheutti esimerkiksi ruoka-avun kävijät, kuten seuraava sitaatti osoittaa:

Joku ihmeen uus*avuttomuus on kansaan iskenyt, kun ei osata ruokaa hankkia. Kalaa on järvet täynnä ja jos ei viitsi itse kalastaa, niin hoitokalastajilta saa ilmaiseksi kalaa niin paljon kuin haluaa, vaikka hakee auton peräkärnyllisen. Leipomosta saa leipää peräkärnyllisen ilmaiseksi. Karkkitehtaalta saa suklaavohveleita suursäkkillisen, kun sitoutuu vaan olemaan myymättä niitä edelleen. Munintansa lopettaneita kanoja saa jopa rahan kanssa, eli saa rahaa ja ne kanat, kun vaan pystyy ottamaan ne. Siis maksamatta mitään saa hetkessä monta tuhatta kiloa ruokaa ja vielä rahaa!! (K2)

Jotkut ruoka-avun kävijöille kohdistetut kommentit olivat sävyltään aggressiivisia ja syyllistäviä. Kuten Paasonen (2017, 43) mainitsi, on verkkokeskusteluiden kommentteilla tapana kärjistyä toisinaan melko vihamielisiksi. Aineistossa ärtyneisyys kumpusi siitä ajatuksesta, että ihminen on uusavuton ja laiska, jos hän turvautuu ruoka-apuun. Tämän kaltaisista kommentteista voi selkeästi lukea myös Tonkensin, Grootegeodin ja Duyvendakin (2013, 407) mainitseman ajatuksen aktiivisen kansalaisen normista. Kun joku ei sovi tähän odotukseen aktiivisesta kansalaisesta, se voi aiheuttaa muissa kielteisiä tunteita. Toisaalta ruoka-avun kävijöihin kohdistuneita negatiivisia kommentteja voi tulkita myös Kemperin (1990, 211) valta-status-teorian valossa. Kommentit ovat sävyltään uhkailevia, mikä Kemperin teoriassa liittyy vallan lisääntymiseen. Kun valta lisääntyy, se aiheuttaa vallankäyttäjässä turvallisuudentunnetta (em. 222). Tämän turvallisuudentunteen tavoittelun voi ajatella ajavan

yksilön käyttämään uhkailevaa kielenkäyttöä, jos hän kokee, että näin käyttäytymällä hän voi lisätä omaa valtaansa suhteessa kommentin kohteeseen. Toisaalta ärtyneisyyttä ei kohdistettu ainoastaan ruoka-avun hakijoihin, vaan sen lisäksi myös päättäjiin:

Mikäli ihan yleisesti puhutaan että asutaan sivistys- ja hyvinvointivaltiossa, niin sellaisen maan työttömien kansalaisten pitkät leipäjonot (jossa jonotetaan vanhentuneita myynnistäpoistettuja leipiä ja ruokia) ovat suuri häpeä. Että ihmiset joutuvat oikeasti jonottamaan leipää omassa kotimaassaan, koska töitä ei ole saatavilla ja sosiaalituot laitettu minimiin millä ei pärjää perhe eikä sinkku. (K2)

Aineiston keskustelunavauksissa toistui ajatus siitä, kuinka yksilö itse kokee leipäjonossa seisomisen noloksi tai häpeälliseksi. Monessa kommentissa sen sijaan suhtauduttiin ärtyneesti päättäjiä kohtaan sanomalla, että leipäjonot eivät ole noloja jonottajille vaan päättäjille. Seuraavassa sitaatissa kommentoija sanoo suoraan, että leipäjonot ovat häpeällisiä hallitukselle eivätkä niissä jonottaville:

Suomen leipäjonot ovat "noloja" ainoastaan päättäjillemme.

Osoitus että asiat hoidettu päin persettä on tämä leipäjono, missä ihmiset jonottaa leipää, ja mikä pitenee vuosi vuodelta. Hallituksen häpeä- ei ihmisten jotka sinnittelevät. (K4)

Kahdessa edellisessä sitaatissa ärtyneisyyden tunne ei tule yhtä vahvasti esiin kuin niitä ennen esitettyssä sitaatissa. Ärtyneisyyttä päättäjiä kohtaan ilmaistaan kuitenkin esimerkiksi sanomalla, että "asiat on hoidettu päin persettä" ja huomauttamalla, että ruoka-apua haetaan, koska sosiaalituot eivät riitä kattamaan perustarpeita. Ajatus siitä, että leipäjonot ovat häpeällisiä päättäjille on kiinnostava. Kuten Tonkens, Grootegoed ja Duyvendak (2013, 407) argumentoivat artikkelissaan, voivat erilaiset hyvinvointivaltiota koskevat uudistukset ja menoleikkaukset aiheuttavat kansalaisissa suuria tunteita. Kommenteista on tulkittavissa selkeää pettymystä siitä, miten päättäjät eivät ole parantaneet heikossa asemassa olevien tilannetta.

Ärtyneisyyden tunteen suhteen mielenkiintoista on, kuinka sama tunne kohdistuu eri tahoihin. Ensinnäkin ärtyneisyyttä kohdistetaan päättäjiin, jotka eivät ole puuttuneet tarpeeksi köyhyysongelmaan, mutta toisaalta ärtyneisyyttä kohdistetaan myös niihin heikossa asemassa oleviin, jotka käyvät ruoka-avussa. Verkkokeskusteluille on tyypillistä, että niissä syntyy samanmielisten sekä erimielisten ryhmiä, joiden välille muodostuu konflikteja (Paasonen 2017, 43). Kuitenkin tässä tapauksessa molempien ryhmien voi nähdä pohjaavan ajatuksensa normin käsitteen ympärille. Toisaalta ensimmäiselle ryhmälle ärsyyntyneisyyttä aiheuttaa aktiivisen kansalaisuuden normi, joka ei heidän mielestään toteudu niillä, jotka turvautuvat ruoka-apuun. Toinen ryhmä taas kokee ärsyyntyneisyyttä, koska on normi, että päättäjät huolehtivat kaikkien hyvinvoinnista hyvinvointivaltiossa.

5.4 Kiitollisuus

Kiitollisuuden tunne nousi neljänneksi keskeiseksi tunteeksi aineistossa. Aineistossa kiitollisuutta koettiin siitä, että ruoka-apua on tarjolla niille, jotka sitä tarvitsevat. On kuitenkin huomionarvoista mainita, että tutkielmani aineistossa kiitollisuus oli näistä neljästä esittelemästani tunteesta vähäisin. On mahdollista, että kiitollisuuden tunteen ilmaiseminen ei ole yhtä suurta kuin esimerkiksi häpeän tai ärtyneisyyden ilmaiseminen, koska usein verkkokeskusteluista halutaan hakea vertaistukea tai purkaa ärsytystä. Kiitollisuuden tunne oli kuitenkin selkeästi luettavissa monesta kommentista. Kiitollisuutta ilmaistiin esimerkiksi seuraavanlaisesti:

En ole varsinaisessa leipäjonossa ollut, mutta työttömänä jouduin hakemaan muutaman kerran eu:n ruokakassin. Pääasiassa jonossa oli naisia pienten lastensa kanssa, vanhuksia ja kaikenikäisiä (viinamäen?) miehiä. Tunnelma oli leppoisa, joten mitään noloa tuossa ei ole. Olin kuitenkin niin kiitollinen ruokakassista, että minulla oli varmaan aina kyöneleet silmissä kun lähdin jonosta pois. (K1)

Kiitollisuuden tunne on selkeästi luettavissa sitaatista kommentoijan mainitessa, kuinka hänellä oli kyneleet aina silmissä hänen lähtiessään ruoka-avusta pois. Kiitollisuuden ilmaisemisen lisäksi kommentoija kehuu ruoka-avun ilmapiiriä ja pyrkii siten perustelemaan, ettei ruoka-avussa käyminen ole hävettävää. Kiitollisuus-kategorian alle menevissä kommentteissa toistui pyrkimys osoittaa omien positiivisten kokemusten avulla ruoka-avun hakemista empiville, ettei leipäjonoon meneminen ole häpeä.

Opiskelijana tuli käytyä Myllypuron ruokajakelussa useastikin. Muistan nuo tunteet kun ensimmäisinä kertoina hävetti kauheasti. Tajusin kyllä sitten ettei siinä ole mitään hävettävää, ihan valtavan hienoa että on tällaista apua tarjolla ja olin todella kiitollinen siitä. Kerran olin syönyt todella huonosti muutaman päivän ja olin pyörtyä jonoon, sinnittelin ja olin entistäkin kiitollisempi avusta. (K1)

Myös tässä sitaatissa kommentoija peräänkuuluttaa kiitollisuuttaan ruoka-aputoimintaa kohtaan ja tunnetila välittyy erilaisten sanavalintojen kautta. Lukijalle kiitollisuuden tunne korostuu erilaisten ilmaisujen kautta, kuten esimerkiksi kun kommentoija kertoo aputoiminnan olevan ”ihan *valtavan* hienoa” sekä mainitsemalla kuinka hän oli ”*entistäkin* kiitollisempi” saatuaan apua vaikeiden päivien jälkeen. Paasosen (2017, 43) mukaan verkkokeskusteluiden tunnedyneamiikasta erityislaatuista tekee myös se, kuinka erilaiset äänenpainot eivät ole niissä läsnä. Voisi ajatella, että juuri tuon äänenpainon poissaolon vuoksi verkkokeskusteluissa usein pyritään korostamaan omaa tunnetilaa edellisten kaltaisilla ilmaisuilla, että oma tunnetila välittyisi mahdollisimman oikein myös muille kommentoijille sekä keskustelun seuraajille.

Hochschildin (1979, 563–566) teoriaa tunnesäännöistä voi tulkita aineistosta etenkin kiitollisuuden tunteen kohdalla. Tunnesääntöjen perusteella määritellään, mikä tunne on sopiva missäkin tilanteessa. Voisi ajatella, että on yhteiskunnallinen normi kokea kiitollisuutta, kun vastaanottaa apua toiselta. Tämän normin vuoksi jotkut saattavat kokea velvollisuudekseen ilmaista kiitollisuutta, vaikka todellisuudessa olisivatkin pettyneitä saamaansa apuun:

(...) Olisi hyvä, jos saisi pussin sisällöstä tehtyä valmiita ruokia ja aamiaisia ja iltapaloja. Joissain kodeissa lapset joutuu yksin miettimään EU-ruokakassin sisällöstä itse ruokaa itselleen. Olisi nyt kiva, että saisivat hekin sieltä oikeasti ruoat tehtyä. Olen silti kiitollinen siitäkin, mitä tuolla kassissa on, mutta minusta on aika iso riski, että osa elintarvikkeista jää kaappeihin pölyyntymään. Meillä ainakin ne einestuustopastat ei kelpaa kenellekään, ja ovat todella suolaisia. (K3)

Sitaatista on selkeästi luettavissa kommentoijan tyytymättömyys ruokakassin sisältöön. Vaikka kommentoija ilmaisee esimerkiksi huolensa kassin sisältämien einespastojen epäterveellisyydestä, mainitsee hän silti olevansa kiitollinen saamastaan ruoka-avusta. Kommentista on kuitenkin tulkittavissa, ettei kommentoijan kokema kiitollisuus ole välttämättä kovin suurta. Hän saattaa ajatella, että yhteiskunnassa vallitsevien tunnesääntöjen vuoksi hänen täytyy kokea kiitollisuutta saamastaan avusta, vaikka se ei olisikaan päällimmäisin tunne, jota ruokakassin vastaanottaminen hänessä aiheuttaa. Hochschildin (1979, 564) mukaan muiden ihmisten ilmaisemat tunnemuistutukset vaikuttavat meihin. Yleisten tunnesääntöjen lisäksi on siis mahdollista, että edellä esitetyn sitaatin kirjoittaja on suoraan kuullut muilta tunnemuistutuksia, joiden mukaan hänen tulisi tuntea kiitollisuutta vastaanotettuaan apua. Tämä taas voi edelleen vaikuttaa yksilön ajatuksiin siitä, mitä tunteita hänen tulisi kokea missäkin tilanteessa.

6 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tutkimuskysymyksenä oli selvittää, millaisia tunteita ruoka-apua käsittelevissä verkkokeskusteluissa esiintyy. Aiemmassa tutkimuksessa ruoka-apua on tarkasteltu etenkin huono-osaisuuden näkökulmasta, mutta myös hieman suhteessa tunteisiin. Tutkielmani tuloksina ruoka-apuun liittyvät tunteet jaotellaan neljään eri kategoriaan, jotka ovat häpeä, empatia, ärtyneisyys sekä kiitollisuus. Analyysissa hyödynnetään aiempaa yhteiskuntatieteellistä tunnetutkimusta, etenkin tunteiden sosiologiaa.

Näkyvin tunne tutkielmani aineistossa on häpeä. Tätä tunnetta ilmaiseissa kommentteissa korostuu ajatus siitä, että ruoka-avussa käyminen on asia, jota ihmisen tulee hävetä. Avun hakemista pitkitetään, sillä häpeän tunne estää menemästä leipäjonoon. Samanlaisia tuloksia häpeän tunteen voimakkuudesta saivat myös Hollannin ruoka-apua tutkineet van der Horst, Pascucci ja Bol (2014, 1506). Kuten Peterson (2006, 114) mainitsi, ovat tunnekokemuksemme joko osittain tai kokonaan kulttuurimme määrittelemiä. On hyvin mahdollista, että kulttuurissa, jossa omillaan pärjääminen on normi eikä muilta mielellään pyydetä apua, koetaan avun vastaanottaminen häpeällisenä. Jos taas kulttuurissa korostetaan yhteisöllisyyden sekä muiden auttamisen tärkeyttä, on tunnereaktio avun vastaanottamisesta luultavasti melko erilainen.

Empatia-kategoriaan lukeutuvissa kommentteissa empatiaa ilmaistaan erilaisilla kannustavilla ja ystävällisillä sanoilla. Aiemmassa ruoka-apua ja tunteita käsittelevissä tutkimuksissa empatian roolia ei ole havaittu. Tämä voi toisaalta johtua siitä, että tutkielmani aineistossa ei keskitytä ainoastaan ruoka-avun vastaanottajien tunteisiin kuten joissain muissa aiemmissa tutkimuksissa. Tulkitsin empatiaa ilmaisevia kommentteja Kemperin (1990) valta-status-teorian teorian sekä Scheffin (1990) sosiaalisia suhteita käsittelevän teorian valossa. Empatiaa ilmaisevissa kommentteissa voi tulkita esiintyvän toisen statuksen nostatusta, kun häntä tuetaan, mutta toisaalta myös oman aseman parantamista ylläpitämällä sosiaalista suhdetta toiseen.

Kolmas keskeinen tunne, joka on luettavissa aineistosta, on ärtyneisyys. Aiemmassa tutkimuksessa ärtyneisyyttä ei ole nostettu olennaiseksi tunteeksi käsiteltäessä ruoka-apua. Toisaalta vihan tunne oli tunnistettu van der Horstin, Pascuccin ja Bolin (2014, 1517) tutkimuksessa merkittäväksi, ja vihan voi ajatella olevan todella voimakasta ärtyneisyyttä. Ärtyneisyyden kategoriassa ärtyneisyyttä kohdistetaan eri tahoihin. Jotkut kommentoijat purkavat ärtyneisyyttään ruoka-avun hakijoihin, kun taas toiset kohdistavat ärtyneisyytensä päättäjiin. Yhteistä näille kahdelle kommentoijatyyppille on kuitenkin se, kuinka molemmille niistä ärtyneisyyden tunteen aiheuttaa jonkun normin rikkoutuminen. Ruoka-avun hakijoihin ärtyneisyyttä kohdistaneet kommentoijat ajattelevat leipäjonossa kävijöiden rikkovan aktiivisen kansalaisen normia, kun taas päättäjiin ärsyyntyneet näkevät päättäjien rikkovan kansalaisista huolehtimisen normia.

Kiitollisuus-kategoriassa ilmaistaan kiitollisuutta siitä avusta, jota kommentoijat saavat ruokapankeista. Kiitollisuuden tunne oli tärkeä myös van der Horstin, Pascuccin ja Bolin (2014, 1517) tutkimuksessa. Toisaalta yllättävää on, että tutkielmani aineistossa kiitollisuus oli näistä neljästä kategoriasta pienin. Olisikin mielenkiintoista tutkia tulevaisuudessa syvemmin, nousiko kiitollisuuden tunne vahvaksi tunteeksi van der Horstin, Pascuccin ja Bolin (2014, 1517) tutkimuksessa, koska he toteuttivat tutkimuksensa haastatteluna. Haastattelutilanteessa normien rooli voi korostua, jos haastateltava kokee, että hänen täytyy olla kiitollinen saamastaan tuesta, vaikka se ei olisikaan esimerkiksi riittävää. Kiinnostavaa on myös, kuinka lähes jokaisessa tutkielmani aineiston kiitollisuus-kategoriaan kuuluvassa kommentissa mainittiin suoraan, että kommentoija tuntee kiitollisuutta. Tätä tunnetta oli siis helppo lukea aineistosta. Toisaalta kiitollisuuden tuntemisen mainitseminen saattaa johtua siitä, että sen tunteminen voi olla helpompi sanoittaa kuin esimerkiksi empatian tunteminen.

Tutkielmani tulosten perusteella voi sanoa, että ruoka-apu on selkeästi ilmiö, johon liittyy paljon tunteita sekä ihmisten henkilökohtaisten kokemusten takia että ilmiön yhteiskunnallisen merkittävyyden vuoksi. Toisaalta leipäjonon olemassaolo nähtiin todisteena päättäjien epäonnistuneesta politiikasta, kun taas toisaalta apu nähtiin suurena kiitollisuuden aiheena. Useista aineiston kommenteista oli tulkittavissa tunteiden sosiologiassa esitetty näkemys siitä, että tunteet ovat joko osittain tai kokonaan yhteiskunnan kulttuurin tuotoksia ja linkittyvät yhteiskunnan normeihin (esim. Peterson 2006, 114). Joistain

kommenteista tunnedyneemiikka välittyi hyvin voimallisesti, mutta toisista taas hieman heikommin. Ruoka-apuun liittyvillä tunteilla on kuitenkin yhteiskunnallista merkitystä etenkin sen ihmisjoukon kannalta, joka ruoka-apuun turvautuu, mutta myös niiden tunneilmajoiden kannalta, jotka eivät ruoka-avussa käy, mutta saattavat kommenteillaan joko lisätä jo valmiiksi stigmatisoidun ilmiön stigmaa tai rikkoa sitä.

Tämän tutkielman tuloksia ei kuitenkaan voi eikä pidäkään yleistää koskemaan koko yhteiskuntaa, vaan analyysissa on tarkasteltu ainoastaan niitä tunteita, joita muutamassa verkkokeskustelussa esiintyi. Kuten Paasonen (2017, 43) mainitsi, on anonyymien verkkokeskusteluiden kommentilla toisinaan tapana kärjistyä melko kiihkeiksi. Tämän vuoksi esimerkiksi aineistossa korostuneeseen ärtyneisyyden tunteeseen tulee suhtautua varauksella, sillä anonyymiteetin suoja saattaa saada ihmiset sanomaan tunnekuohussa asioita, joita he eivät välttämättä todellisuudessa edes tarkoittaisi. Myös äänenpainon poissaolo voi vaikuttaa kommenttien tulkintaan. Toisaalta anonyymiteetti voi taas antaa ihmisille mahdollisuuden sanoa asioita, joita he eivät ehkä uskaltaisi sanoa kasvokkain tapahtuvassa haastattelutilanteessa.

Ruoka-apu on jo vuosikymmenten ajan ollut merkittävä apu paikkaamaan niitä puutteita, joita erinäiset hyvinvointivaltion tukijärjestelmään kohdistuneet leikkaukset ovat aiheuttaneet. Aiemmin mainitsemani Tonkensin, Grootegoedin ja Duyvendakin (2013, 407) esittelemä emotionaalisen uudistuksen käsite kuvaa mielestäni hyvin niitä tunnekiemuroita, joita ihmiset joutuvat kokemaan erilaisten poliittisten uudistusten keskellä. Monille nämä hyvinvointivaltioon kohdistuvat muutokset voivat olla merkki progressiivisuudesta, kun taas toisille ne voivat olla se syy, jonka takia ruoka-apuun on turvauduttava.

Olen tässä tutkielmassa tarkastellut niitä tunteita, joita ruoka-apuun liittyy niin yksilöiden henkilökohtaisten kokemusten tasolla kuin laajemmin yhteiskunnallisen ilmiön tasolla. Näreen (1999, 9) mukaan emotionaalisia ulottuvuuksia on tärkeää tarkastella sekä yksilön että yhteiskunnallisten kehitysprosessien näkökulmasta, sillä näin on mahdollista selvittää, kuinka tunteet tulevat osaksi yhteiskunnallisia suhteita sekä sosiaalista vuorovaikutusta. Vaikka affektiivisen käänteen ansiosta tunteiden tutkimista voi pitää tällä hetkellä jopa trendikkäänä yhteiskuntatieteissä, on tutkittavaa vielä jäljellä. Ruoka-avun tutkiminen tunteiden

näkökulmasta on ylipäättään ollut vähäistä, vaikka affektiivinen käänne kehottaa tutkimaan etenkin yhteiskunnallisia valtajännitteitä ilmentävien ilmiöiden affektiivisuutta (Jokinen & Venäläinen 2015, 9, 21). Tulevaisuudessa ruoka-apuun keskittyvä tunnetutkimus voisi tarkastella esimerkiksi sitä, miten eri väestöryhmät kokevat ruoka-avussa käymisen. Vaikuttaako esimerkiksi ikä tai sukupuoli niihin tunnekokemuksiin, joita ruoka-avun hakeminen aiheuttaa? Kuten tämäkin tutkielma osoittaa, häpeä on ruoka-avun hakijoiden keskuudessa voimakkain tunne. Olisikin oleellista pohtia niitä keinoja, joilla ruoka-avun stigmaa saisi vähennettyä, ettei stigmatisoitumisen pelko estäisi ketään avun tarpeessa olevaa hakemasta apua.

Lähteet

Bericat, Eduardo (2016) The Sociology of Emotions: Four Decades of Progress. *Current Sociology* 64:3, 491–513.

Davis, Mark (2006) Empathy. Teoksessa Jan Stats & Jonathan Turner (toim.) *Handbook of the Sociology of Emotions*. New York: Springer, 443–466.

Gorton, Kristyn (2007) Theorizing emotion and affect: Feminist engagements. *Feminist Theory* 8:3, 333–348.

Hochschild, Arlie R. (1979) Emotion work, feeling rules, and social structure. *American Journal of Sociology* 85:3, 551–575.

van der Horst, Hilje & Pascucci, Stefano & Bol, Wilma (2014) The "dark side" of food banks? Exploring emotional responses of food bank receivers in the Netherlands. *British Food Journal* 116:9, 1506–1520.

Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lehtelä, Kirsi-Marja & Silvasti, Tiina (2008) Johdanto: Leipäjonoista ruokapankkeihin. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen, Kirsi-Marja Lehtelä & Tiina Silvasti (toim.) *Toisten pankki. Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa*. Helsinki: Stakes, 5–20.

Jokinen, Eeva & Venäläinen, Juhana (2015) *Prekarisaatio ja affekti*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kemper, Theodore D. (1987) How many emotions are there? Wedding the social and autonomic components. *American Journal of Sociology* 92:2, 263–289.

Kemper, Theodore D. (1990) *Social Relations and Emotions: A Structural Approach*. Teoksessa Theodore Kemper (toim.) *Research Agendas in the Sociology of Emotions*. Albany: State University of New York Press, 207–237.

Lagus, Krista & Ruckenstein, Minna & Pantzar, Mika & Ylisiurua, Marjoriikka (2016) Suomi24 : Muodonantoa aineistolle. *Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja* 2016:10. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Laihiala, Tuomo (2018) *Kokemuksia ja käsityksiä leipäjonoista: Huono-osaisuus, häpeä ja ansaitsevuus*. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Laihiala, Tuomo & Kallio, Johanna & Ohisalo, Maria (2017) Personal and Social Shame Among the Recipients of Charity Food Aid in Finland. *Research on Finnish Society* 10:1, 73–85.

Laihiala, Tuomo & Ohisalo, Maria (2017) Leipäjonot sukupuolisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden mittarina. *Sosiologia* 54:2, 128–148.

McPherson, Katrina (2006) Food insecurity and the food bank industry: a geographical analysis of food bank use in Christchurch. Canterbury: University of Canterbury.

Näre, Sari (1999) Johdanto: Tunteet yhteiskunnan säätelyssä. Teoksessa Sari Näre (toim.) Tunteiden sosiologiaa II: Historiaa ja säätelyä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 9–14.

Ohisalo, Maria (2014) Kuka tahansa meistä? Sosioekonominen asema ruoka-avussa. Teoksessa Maria Ohisalo & Juho Saari (toim.) Kuka seisoo leipäjonossa? Ruoka-apu 2010-luvun Suomessa. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissätiö. Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 83, 27–41.

Ohisalo, Maria & Eskelinen, Niko & Laine, Jonna & Kainulainen, Sakari & Saari, Juho (2013) Avun tilkkutäkki: Suomalaisen ruoka-apukentän monimuotoisuus. Espoo: Raha-automaattiyhdistys.

Ohisalo, Maria & Laihiala, Tuomo & Saari, Juho (2015) Huono-osaisuuden ulottuvuudet ja kasautuminen leipäjonoissa. Yhteiskuntapolitiikka 80:5, 435–446.

Paasonen, Susanna (2017) Affekti suhteina ja intensiteettinä. Tieteessä tapahtuu 35:2, 42–43.

Peterson, Gretchen (2006) Cultural Theory and Emotions. Teoksessa Jan Stats & Jonathan Turner (toim.) Handbook of the Sociology of Emotions. New York: Springer, 114–134.

Scheff, Thomas J. (1990) Microsociology: Discourse, Emotion and Social Structure. Chicago: University of Chicago Press.

Silvasti, Tiina (2011) Ruoka-avun vakiinnuttaminen Suomessa. Tarpeen ja oikeutuksen jäljillä. Janus 19:3, 279–289.

Sulkunen, Pekka (1998) Johdatus sosiologiaan - Käsitteitä ja näkökulmia. Porvoo: WSOY

Tonkens, Evelien & Grootegoed, Ellen & Duyvendak, Jan Willem (2013) Introduction: Welfare State Reform, Recognition and Emotional Labour. Social Policy and Society 12:3, 407–413.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turner, Jonathan (1999) Toward a general sociological theory of emotions. Journal for the Theory of Social Behaviour 29:2, 113–162.

Turner, Jonathan & Stets, Jan (2005) The Sociology of Emotions. New York: Cambridge University Press.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2021) Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>. Viitattu 15.12.2022.

Yle (2022) Jonot ruoka-apuun ovat kasvaneet jopa pidemmiksi kuin synkimpinä korona-aikoina – huolta herättää nyt myös avustuskassien keveys. <https://yle.fi/a/3-12449191>. Viitattu 8.12.2022.

Liite 1. Aineistona käytetyt verkkokeskustelut

Keskustelu 1. LEIPÄJONO onko kukaan käynyt?

https://www.vauva.fi/keskustelu/4243626/ketju/leipajono_onko_kukaan_kaynyt

Keskustelu 2. onko ruokajonossa käyminen suuri häpeä?

<https://keskustelu.suomi24.fi/t/12433036/onko-ruokajonossa-kayminen-suuri-hapea>

Keskustelu 3. Onko leipäjonossa käyminen noloa?

<https://www.vauva.fi/keskustelu/2745410/onko-leipajonossa-kayminen-noloa>

Keskustelu 4. EU-ruoka-avustuksesta valitusta. Anteeksi.

<https://www.vauva.fi/keskustelu/3962310/eu-ruoka-avustuksesta-valitusta-anteeksi>

Keskustelu 5. Maanantaina menen ensimmäistä kertaa ruokajonoon

<https://www.vauva.fi/keskustelu/4126968/maanantaina-menen-ensimmaista-kertaa-ruokajonoon>